

Parlatorio, jakso 1

[musiikkia]

Elina Pyy: Parlatorio on Suomen Rooman-instituutin oma podcast, joka tuo antiikin perinnön tähän päivään. Me täällä maalaamme isolla pensselillä, vedämme suuria linjoja, etsimme ja löydämme yhteyksiä ja eroja antiikin ja keskiajan maailmojen ja sitten taas nykypäivän ja nykykulttuurien välillä. Minä olen Elina Pyy, instituutin tutkijalehtori. Antiikin jälkivaikutus ja sen tutkiminen kaikissa muodoissaan on minun sekä ammatti että intohimo. Sen vuoksi luotsaan tätä show'ta tosi innolla ja juttelen täällä instituutin piiriin kuuluvien inspiroivien oman alansa asiantuntijoiden kanssa heitä innostavista aiheista. Tänä minun kanssani studiossa on filosofian tohtori, antiikin tutkija Samuli Simelius. Juttelemme siitä, miten antiikin poliittiset järjestelmät, erityisesti Rooman tasavalta ja keisarikausi, näkyvät ja heijastuvat Yhdysvaltojen poliittisessa kulttuurissa. Tervetuloa Samuli.

Samuli Simelius: Kiitos Elina. Mukava olla täällä.

EP: Jos aloitamme vähän henkilökohtaisemmalla otteella. Parlatorio on paitsi tämän podcastin nimi, niin se on myös huone meidän instituutin asemapaikassa Villa Lantessa Roomassa. Se on nimenomaan tällainen sosiaalinen tila, hengailupaikka, jossa ihmiset tulevat yhteen eri aloilta, eri taustoista, ja jossa käydään inspiroivia keskusteluja iltapäiväkahveilla ja joskus yön pikkutunteinkin. Onko sinulla Samuli erityinen muisto tai mieleen jäänyt keskustelu, kohtaaminen tai vastaava Roomasta, minkä sinä haluaisit jakaa?

SS: Tämä on tietysti tosi vaikea kysymys, koska niitä on todella paljon. Osa on myös sellaisia, että niitä ei tässä edes ääneen kannata ryhtyä kertomaan, mutta voin kertoa yhden esimerkin. Se oli ihan minun ensimmäisiä kertoja Villa Lantessa. Se taisi olla 2004, kun pääsin onneksena opiskelijana mukaan Tuomas Heikkilän ja Liisa Suvikummun kanssa tekemään arkistotyötä Roomaan. Me lantelaiseen tapaan söimme eräänä iltana illallista yhdessä. Se oli monen lajin kunnon italialainen illallinen. Se oli nuorelle opiskelijapojalle tietysti varsin uutta niin, etten ollut sellaiseen tottunut. Siinä oli kaiken maailman välisorbetteja, sitruunapastaa ja ties mitä eksoottista. Se on kyllä jäänyt mieleen. Oli tietysti tosi hyvää ruokaa ja mahtavaa seuraa. Tällaisia kohtauksia on tietysti paljon jälkeenpäinkin vielä tullut, mutta tämä ensimmäinen on jäänyt mieleen.

EP: Se välittömästi koukutti Roomaan?

SS: Kyllä, siinä tietysti tuli kaikenlaista uutta ja jännittävää.

EP: Sanoit että 2004. Sehän tarkoittaa, että sinullakin on pitkä historia Rooman ja Villa Lanten kanssa jo tässä vaiheessa.

SS: Joo, kyllä se ehkä kertoo tästä omasta vanhenemisestäni. Tässäkin alkaa tulla vuosia taustalle.

EP: Haluatko kertoa, mitä sen jälkeen, millainen sinun suhteesi on ollut Roomaan tai Italiaan? Miten ylipäätään urapolku ja Villa Lante -yhteys on mennyt käsi kädessä?

SS: Suhde Roomaan, siihen ei tietysti ole yksinkertaista vastausta. Tässä vaiheessa sitä voisi kuvailla lempeäksi ystäväydeksi. Roomassa tulee käytyä ja on tullut käytyä nykyisin aika usein. Sinne tulee ehkä vähän lähdettyä matkalle takki auki. Se on vähän niin kuin ottaisi lähijunan tässä näin. Ei oikein edes ajattele, että menisi johonkin ulkomaille ja muualle. Huomaan monesti, kun esimerkiksi istun lentokenttäjunassa, joka kulkee Fiumicinolta kohti Roomaan keskustaa, että alan siinä vaiheessa miettiä, mitähän olisi pitänyt pakata, onkohan kaikki mahdolliset instituuttien kirjastokortit mukana ja kaikkea sellaista. Monesti tulee vain lähdettyä sinne. Se on muokkautunut pitkäksi ystäväydeksi Rooman kanssa.

EP: Niin sillä tavalla, että tuttu ja rakas paikka. Tietää, että pärjää, niin ei tavallaan stressaa ikinä sinne lähtemistä.

SS: Kyllä, ja jos vertaa muuhun Italiaan, johon minulla on esimerkiksi syvä suhde Napoliin ja Pinaan, joissa olen asunut, niin Rooma on enemmän kansainvälinen. Siellä tulee tavattua tutkijoita ympäri maailmaa. Pisa ja Napoli ovat minulle enemmän italialaisia. Kummatkin omalla tavallaan aivan erilaisia. Napoli on tietysti Etelä-Italiaa ja Pisa omanlainen toscanalainen kaupunki. Rooma on siinä mielessä vähän erilainen kuin muu Italia.

EP: Sinullahan on siis Pompeji-tutkimuksen taustaa väitöskirja-ajoilta hyvinkin vahvasti. Se, mitä sinä nyt tutkit, on oikeastaan antiikin jälkivaikutus. Eikö olekin?

SS: Joo, se on osaltaan. Olen tällä hetkellä tutkijatohtorina Helsingin yliopistossa sellaisessa projektissa kuin *Law, Governance and Space: Questioning the Foundations of the Republican Tradition*, lyhennettynä *SpaceLaw*. Projektissa tutkitaan ennen kaikkea tasavaltalaisuutta ja sen jatkumoa historiassa. Pääpaino meillä on Rooman tasavaltalaisuudessa, mutta me mietimme myös, miten se on vaikuttanut myöhempisiin tasavaltoihin. Otetaan esimerkiksi renessanssian Italia ja Yhdysvallat sekä Ranska, ja mennään ihan meidän päiviin asti. Me tutkimme tasavaltalaisuutta myös ihan Rooman tasavallan ajalta ja myös keisariaikaa, koska roomalaisessa kirjallisuudessa ja jopa taiteessa keskustelu tasavaltalaisuudesta ja keisariudesta on vahva. Ne ei poissulje toisiaan vaan vahvasti kuuluvat yhteen.

EP: Tänäkin keskustellaan enemmän antiikin jälkivaikutuspuolesta ja siitä, miten Rooman tasavaltalaisuus on vaikuttanut Yhdysvaltojen poliittisessa kulttuurissa. Aloitetaan raflaavalla kysymyksellä: onko Yhdysvallat uusi Rooma?

SS: Tähän, jos suoraan vastataan, niin ei. Toki niissä on samoja piirteitä, mutta ei Yhdysvallat ole uusi Rooma. ”Uusi Rooma” on hyvin poliittista retoriikkaa, ja sitäkin ovat käyttäneet jo hyvin monet valtiot ja kaupungit kautta aikojen, Yhdysvallatkin silloin tällöin. Yleensä, kun näin sanotaan, siinä on mukana poliittinen tausta. Kyllä näissä järjestelmissä on kuitenkin paljon samanlaisuutta ja paljon eroja. Totta kai Rooman vaikutus yhdysvaltalaiseen järjestelmään – sen syntyyn ja kehittymiseen – on tietysti valtava. Ei sinänsä ole aivan poissuljettua sanoa näin, mutta sanoisin, että ei se ole.

EP: Onko vaikutus valtava, konkreettinen ja tarkoituksenmukainen? Kun Yhdysvaltojen poliittista järjestelmää on luotu ja muokattu, onko Rooman tasavaltalaisuus ollut voimakkaasti mielessä? Eikö kyse ole vain siitä, että poliittiseen retoriikkaan vedetään pylvään pätkä sieltä, suuren miehen nimi täältä ja ratsastetaan niillä? Onko konkreettinen vaikutus ollut merkittävä?

SS: Joo, kyllä näin on. Vaikka tasavaltoja on ollut Rooman tasavallan jälkeen, ne ovat olleet yleensä suhteellisen pieniä kaupunkivaltioita. Renessanssian Italiasta ja keskiaikaisesta Sveitsistä voidaan löytää tasavaltalaistyyppistä hallintoa. Kun alettiin siirtyä pois yksinvaltaisesta hallinnosta ja Yhdysvalloissa haluttiin rakentaa kansainvaltaa, ongelmana oli, mistä löytää esimerkkejä. Rooma oli yksi parhaimmista esimerkeistä, koska Roomasta on yllättävän paljon lähteitä, vaikka me antiikin tutkijat aina valitetaan, ettei lähteitä ole paljon. Rooma on kuitenkin poikkeuksellinen siitä, että tietoa tasavaltalaisuudesta on paljon moniin muihin historian tasavaltoihin nähden. Toinen on Ateena, josta on paljon lähteitä, mutta Rooman etu Ateenan nähden on se, että tasavalta kestää yllättävän pitkän aikaa jopa, jos katsotaan historiallisesta perspektiivistä. Aika harva tasavalta kestää niin pitkään kuin Rooman tasavalta, eli vähän vajaa 500 vuotta. Rooman toinen etu on se, että se käsitti loppujen lopuksi aika suuren alueen sekä maantieteellisesti että väestömäärällisesti. Vaikka Yhdysvaltojen 13 osavaltiota on huomattavasti pienempi alue kuin nykyinen liittovaltio, niin se oli silti aika iso, jos vertaa renessanssitasavaltoihin. He lähtivät heti hakemaan suurempaa mallia, ja siinä Rooma vaikutti erittäin paljon, kun yhdysvaltalaisesta järjestelmää luotiin.

EP: Tuo on kiinnostava pointti, että Rooma oli hyvä ja vahva malli, koska Rooman tasavalta oli vahva ja kesti pitkään. On kuitenkin mahdotonta väistää sitä havaintoa, että se [=Rooman tasavalta] lopulta tuli silti tiensä päähän. Siitä väkisinkin seuraa ajatuskulku, tulevatko kaikki länsimaiset demokraatit tiensä päähän. Tällaiset totaalihistorialliset teoriathan oli suosittuja juuri 1900-luvulla. 20-luvulla Oswald Spengler ja 40- ja 50-luvuilla Arnold J. Toynbee olivat niitä suurimpia nimiä, jotka pyrkivät luomaan teorioita, jotka paitsi selittävätkä menneisyyttä ehkä myös ennustavat tulevaisuutta jollain tapaa. Ajatus oli, että sivilisaatiot nousevat, kukoistavat ja tuhoutuvat syklisesti. Ihan kuin ne olisivat eläviä organismeja. Näissä teorioissa, jotka eivät nykyään enää ole trendikkäitä, usein [valtioita] verrattiin Roomaan, Rooman tasavaltaan, Rooman keisarikautteen ja Rooman tuhoon. Oli ajatus, että pitkää hyvää tasavaltalaista kautta seuraa ensin yksinvalta ja sitten tuho. Rooma oli usein esimerkki, johon Yhdysvaltoja verrattiin. Onko sinusta tässä mitään järkeä? Näetkö tällaista millään tavalla uskottavana teorisointina?

SS: Periaatteessa on siinä jotain järkeä. Kyllähän me voimme katsoa taaksepäin ja katsoa, mitä on tapahtunut. Sitten voimme peilata, ettei tehtäisi niitä samoja virheitä. Historia ei toista kuitenkaan itseään suoraan. Samankaltaisuuksia voimme löytää jälkeensä, mutta se ei toimi ennustusvälineenä. Tässä on paljon ongelmia. Olen myös miettinyt, että yleisesti historiassa antiikki on usein ihan kaikissa muissakin teorianrakennuksissa suosittu lähde, jota tutkitaan ja josta niitä teorioita rakennetaan. Itse antiikin tutkijana näen, että se [=teorianrakennus] tulee juuri meille tyyppillisestä ongelmasta, että lähteitä on rajallinen määrä. Se houkuttaa tällaiseen teorianrakennukseen, koska sitten ne aukot voi täyttää teorialla. Lähteiden vähäisyys jättää mahdollisuuksia muodostaa kaikenlaisia teorioita. Periaatteessa se on pelkkää spekulointia, onko esimerkiksi näin tapahtunut, jos teorit kuulostavat vakuuttavilta. Sitten mennään tavallaan enemmän logiikan puolelle kuin lähdetutkimuksen puolelle.

[musiikkia]

EP: Puhuimme, että nimenomaan Rooman tasavaltalaisuus on ollut voimakas malli yhdysvaltalaisen poliittisen järjestelmän ja kulttuurin muokkaamiselle, luomiselle ja kehitykselle. Tuntuu, että Yhdysvaltojen poliittisessa kulttuurissa on paljon väistämättömän imperialistisia piirteitä ja sellaisia elementtejä, jotka selvästi flirttailevat pikemminkin keisarikauden kuin tasavallan kanssa. Presidentillä on melko suuret valtaoikeudet. Presidentillä henkilönä on väliä, todellakin. Ulkopoliittikka on ollut usein aika aggressiivista. Mitä mieltä olet tästä? Miten tasavaltalaisuus ja Rooman keisarikausi tasapainottelevat ja menevät päällekkäin siellä?

SS: Tämä on hyvin mielenkiintoinen asia. Tämähän näkyy siinä, että alussa se malli oli hyvin vahvasti tasavalta. Sitä tavallaan tarvittiin, mutta Yhdysvallat kehittyi siitä suhteellisen nopeasti kuitenkin jo 1800-luvulla ja halusikin pyrkiä olemaan eurooppalaisten valtioiden kanssa samalla tasolla tai kilpailemaan niiden kanssa. Eurooppalaiset valtiot olivat jo hyvin vahvasti hakeneet mallia siinä vaiheessa Rooman tasavallasta. Esimerkiksi kun Britti-imperiumi oli suurimmillaan, he katsoivat monesti Augustuksen Roomaa. Augustuksen Rooma nähtiin esimerkkinä, koska nähtiin, että silloin Rooman kaupunki pystyi hyödyntämään laajaa imperiumiaan, jonka se oli luonut. Se loi sitten yhtäläisyydet Britteihin saariin, jotka pystyivät hyödyntämään omaa valtaisaan imperiumiaan ympäri maailmaa. Yhdysvalloissa oltiin mukana tässä kehityksessä niin, että vaikutuksia tuli Euroopasta.

(SS jatkaa:) Tästä itse asiassa on esitetty kolmioteoria, että Yhdysvaltoihin antiikin vaikutukset eivät tule suoraan, vaan ne tulevat yleensä eurooppalaisen vaikutuksen, kuten uusklassismin kautta. Totta kai on myös ihan suoraan nähtävää vaikutusta. On luettu antiikin auktoreita tai vierailtu raunioilla. Keisarikausi tulee vaikuttavaksi tekijäksi aika nopeasti. Tämä näkyy mielestäni hyvin selvästi kuvataiteessa ja arkkitehtuurissa. Esimerkiksi Roomassa kuuluisa rakennus on Pantheon, jonka tämänhetkinen muoto on keisari Hadrianuksen ajalta. Se on keisarillista arkkitehtuuria ja kuvastaa keisarin valtaa, yksinvaltiutta ja mahtavuutta. Pantheon on erittäin suosittu arkkitehtoninen esikuva Yhdysvalloissa. Niitä löytyy ihan joka paikalta. Jopa Washington National Mallilla on useita rakennuksia, joissa Pantheon on jollain tavalla esikuvana. Varsinkin se kupoli on

kuuluista. Se on mielenkiintoista, koska sehän [=Washington Mallin alue] on rakennettu lähestulkoon tyhjiin. Siellä on ollut vain pieniä asutuskeskuksia ja tupakkaplantaaseja. Ero eurooppalaisiin kaupunkeihin on se, että on saatu suunnitella lähes tyhjiin tilaan kaupunkia. Voisi kuvitella, että siinä koetetaan kuvastaa yhdysvaltalaisista tasavaltalaisuutta, mutta itseasiassa, jos katsoo Pierre Charles L'Enfantin suunnitelmaa, niin se on hyvin monumentaalinen. Se ottaa mallia suurista eurooppalaisista kaupungeista, ehkä myös antiikin Roomasta ja varsinkin keisarillisesta Roomasta. Se haluaa näyttää mahtavuutta monella tavalla. Siinä mielessä tulee hyvin nopeasti tämä, että on sallittua myös Yhdysvalloissa mennä kohti keisarivaltaa, ei tarvitse pysyä tasavaltalaisuudessa. Tätä voi helposti selittää sillä, että jos me katsomme raunioita tai arkeologia jäänteitä, joita meillä on, niin valtaosa niistä on keisariajalta. Meillä on yllättävän vähän tasavaltalaisia raunioita, joista me pystyisimme rekonstruoimaan, minkälaisia ne ovat. Se ei sinänsä ole mikään ihme, että arkkitehtuurissa tai kuvanveistossa otetaan helposti mallia keisariajalta, koska siltä ajalta on kaikkein eniten esimerkkejä olemassa.

EP: Tuo herättää kiinnostavan kysymyksen siitä, mikä on aina antiikin jälkivaikutuksen tutkimuksessa: Kuinka tietoisia ne valinnat on? Kuinka pitkälle ne on mietittyjä? Missä määrin jokin tietynlainen arkkitehtuurinen valinta esimerkiksi edustaa Rooman keisarikautta tai Rooman imperiumia? Missä määrin se on vain merkki tai symboli antiikin Roomalle? Koska se on se, mitä me tiedämme, ja se on se, mitä me näemme useimmiten. Onko kyse tietoisesta Rooman keisarikauden performoinnista vai onko kyse vain antiikin Rooman performoinnista?

SS: Joo. Sehän on varmasti kysymys, johon emme saa suoria vastauksia. Helpostihan tulee vaikutelma, että mikä tahansa antiikkinen ja roomalainen riittää. Se on tarpeeksi eikä sillä ole kovinkaan paljon väliä, onko se keisarikaudelta vai tasavallan ajalta, jos se kuvastaa antiikkisuutta. Jos mietimme, niin tämä näitten [=esikuvien] symbolinen merkitys vaihtuu siinä mielessä, kun ajatellaan esimerkiksi Washingtonin keskustaa, National Mallia. Sehän on ympäristö, joka on täynnä usklassista arkkitehtuuria, josta aivan suoraan pystyy näkemään, että esimerkit ja viittaukset tulevat Rooman keisariaikaisesta arkkitehtuurista. Kun nykyisin näemme Washington Mallin, ensimmäisenä se varmasti symboloi kaikille yhdysvaltalaisista demokratiaa ja sitä kautta arkkitehtuuri on tavallaan muuttanut merkityksensä meille. Valkoiset pylväät eivät kerro meille yksinvaltiudesta vaan demokratiasta. Toisaalta Suomessa on ihan samalla tavalla, jos katsoo Senaatintoria ja Eduskuntataloa, jotka ovat usklassista arkkitehtuuria. Ensimmäisenä ne tuovat mieleen suomalaisen demokratian eivätkä yksinvaltaista hallintomuotoa.

EP: Ne ovat omaksuneet uusia merkityksiä myöhemmissä historian vaiheissa. Minulla tuli mieleen arkkitehtuurista, kuvakielestä ja Rooman performoinnista puhuttaessa, että tämä ei ole ainutlaatuinen asia Yhdysvaltojen poliittiselle kulttuurille. Kuten jo sanoit aiemmin, uusia Roomia on ollut maailman sivu. Kaikkein selkein esimerkki on Italian fasismien aika, jolloin kuvakieltä haettiin ja ammennettiin Rooman historiasta, erityisesti Augustuksen ajalta. Viesti on ollut, että samalla lailla kun Augustus halusi esittää oman kautensa Rooman kultaisen ajan uudelleen syntymänä, niin myös Mussolini halusi esittää oman kautensa ikään kuin Rooman imperiumin uutena nousuna. Sehän näkyy kaikessa, erityisesti arkkitehtuurissa, mutta myös ruumiin kielessä, esimerkiksi fasistien marssissa. Mitä mieltä sinä olet siitä, että tietyissä maailmanhistorian poliittisissa tilanteissa antiikki tai Rooma nousee esille vertailukohtana tavallista voimakkaammin? Onko kysymys poliitikon persoonallisuudesta? Millainen poliitikko haluaa leikkiä Rooman keisaria?

SS: Niin, tämä on todella hyvä kysymys ja kuvastaa sitä, että Rooma on niin suuri, että sieltä on helppo ammentaa aiheita. Sieltä saa minkälaiseen tahansa poliittiseen järjestelmään jotain, löytyy yksinvaltaisuutta ja valistunutta yksinvaltaisuutta. Esimerkiksi Augustus on noussut ideaaliasemaan erittäin hyvänä keisarina, tai ainakin roomalaiset usein pitivät häntä hyvänä keisarina.

EP: Parempi kuin muut.

SS: Juuri näin.

EP: Mihin ei paljon vaadita.

SS: Se on tietysti ehkä totta, mutta voidaan ammentaa kumpaa tahansa: yksinvaltaisuutta tai demokratiaa. Mainitsit esimerkkeinä Mussolinin ja Augustuksen, jonka sanoin Britannian esikuvaksi. Sitten on tietysti Venäjä. Venäjän tsaari liitti itsensä keisaritraditioon, kolmas Rooma Moskovassa jne. Keisarius keskustelussa kietoutuu yksinvaltaisuuden ja tasavaltalaisuuden teeman ympärille. Varsinkin roomalaista historiankirjoitusta lukiessa huomaa, että siinä luodaan monia topoksia yksinvaltiuteen ja tasavaltalaisuuteen. Keisareihin liitetään luonteenpiirteitä, joista osa on hyviä, osa huonoja. Yksi ominaisuus, joka keisarissa nähdään ja joka johtaa yksinvaltiuteen, on vallanhimo, jota roomalaiset pitävät pahana. Livius kirjoittaa jo Augustuksen ajalla idealistisista Rooman tasavallan poliitikoista. Hän ei tiennyt, millaisia nämä ihmiset olivat henkilöinä, joten kirjoitukset ovat ehkä enemmänkin kuvitelmia siitä, millainen hyvä poliitikko olisi. Niillä peilataan sen ajan politiikkoihin, esimerkiksi keisareihin, jotka taas nähdään vallanhimoisina. Yllättävän hyvä esimerkki löytyy Suomesta ihan tuoreeltaan. Helsingin Sanomat ja muutamat tutkijat arvostelivat Sauli Niinistöä presidentin valtaoikeuksien venyttämistä maksimiin tai ehkä jopa ylikin siitä. Niinistöähän pidetään Suomessa hyvänä johtajana, ja tämä loi vähän säröä siihen. Sitä ei ehkä sanottu suoraan, että Niinistö olisi vallanhimoinen. Kuitenkin valtaoikeuksien venyttäminen antaa sen kuvan, että Niinistöllä olisi tällaista vallanhimoa, antiikin huonon hallitsijan piirrettä, siellä taustalla.

EP: Jonkinlainen jännite muodostuu sinne.

SS: Kyllä, ja jos ajatellaan Niinistöä tai häntä puolustaneita ihmisiä, niin he eivät näe häntä vallanhimoisena. He pikemminkin näkevät velvollisuutena sen, että valtaa pitää käyttää, jotta valtio ja kansalaiset voisivat paremmin, ja valtaa pitää käyttää maksimissaan. Tässä näkyy roomalaisen keisarikauden retoriikka. Ei ole vaikea kuvitella Augustusta ajattelemassa tällä samalla tavalla, että hän nyt joutuu ottamaan vähän enemmän valtaoikeuksia kuin Rooman tasavallassa oli tapana, koska hän takaa rauhan, uuden kultakauden ja kansalaisten hyvinvoinnin. Tässä on hyvin samantapaista ajattelutapaa. Hyvät ja huonot hallitsijan piirteet ja se, miten pitää toimia, heijastuvat Roomasta nykypäivään asti, jopa suomalaiseen politiikkaan asti.

EP: Tosi kiinnostava pointti tuo ensimmäisen kansalaisen ideaali. Ensimmäinen kansalainen, joka kantaa vähän enemmän vastuuta kun muut, mutta myös käyttää valtaa. Kiinnostavaa, että otit tässä myös Suomen vertailukohdaksi. Tuntuu, että Suomessa merkittävä osa poliittista kulttuuria ja identiteettiä on ollut se, että presidentin valtaoikeudet ovat aika rajallisia ja tässä näkyy suuri ero Yhdysvaltoihin, jossa presidentillä on paljon valtaa ja valta henkilöityy presidenttiin. Näetkö, että presidentin henkilöillä on isoa merkitys sen suhteen, miten paljon flirttaillaan yksinvaltiuden kanssa, miten paljon antiikin Rooman perintö korostuu, imperiumin ideologia? Yhdysvaltain presidentit ovat yleensä olleet erittäin korkeasti koulutettuja, poliittisesti integroituneesta perhetaustasta, miten sen näitisti sanoisi, aika elitististä väkeä. Nythän Donald Trumpin julkinen kuva on jotain ihan muuta. Hän pyrkii pikemminkin peittämään sen, miten äärimmäistä eliittiä hän on. Näetkö, että Yhdysvalloissa, jossa presidentin henkilöillä on väliä, olisi vaikutusta siihen, miten antiikin elementit näkyvät?

SS: Ei se ehkä ihan suoraan näy. Jos tarkastellaan presidenttejä jatkumona, niin Yhdysvaltojen alkukaudella se tietysti korostuu. Sen voi selittää sillä, että silloin koulutuksessa oli vielä vahvasti esillä antiikin historia, muinaiskreikka ja latina nykypäivään verrattuna. Se oli helppo konteksti, josta pystyy poimimaan esimerkkejä, joilla kertoa omasta sivistyksestä ja jotka vieläpä muut ymmärtävät. Nykyisinhän se on hankalampaa ja antiikin perintö ei ehkä ole niin selkeästi esillä kuin aiemmin. Mutta kuitenkin, kun ajatellaan Yhdysvaltain presidenttejä, niin oletetaan, että he jollakin tasolla tuntevat antiikin perintöä.

EP: Ehdottomasti paremmin kuin keskivertoäänestäjät.

SS: Juuri näin. Ei tule kyllä mieleen hyvää esimerkkiä viime vuosikymmeniltä, mutta esimerkiksi suosikkisarjassani The West Wing on kuvitteellinen ja erittäin idealistinen presidentti Jed Bartlet, joka

monesti lainaa ja puhuu Rooman historiasta. Täytyy myöntää, etten muista, tapahtuuko tätä enemmän julkisissa puheissa vai kahdenkeskisissä. Se antaa kuitenkin sen kuvan, että Yhdysvaltain presidentti jollain tavalla tuntee roomalaisen tradition. Siksi voisikin miettiä, että Trump asemoituisi ulos elitistisestä traditiosta, mutta hän ei ole tehnyt sitä ainakaan kauhean vahvasti vaan oikeastaan aika päinvastoin. Vähän aikaa sitten Trumpin hallinto esitti, että arkkitehtuurissa pitäisi palata uusklassistiseen tyyliin esimerkiksi valtion virastojen osalta. Tämähän on suora viittaus Roomaan ja antiikkiin. Myös Trump jossain määriin asemoituu mukaan roomalaiseen ja antiikkiseen traditioon.

[musiikkia]

EP: Kun silmämme ovat nyt avautuneet tämän keskustelun myötä sille, että antiikin Rooman, Rooman tasavaltalaisuuden ja keisarikauden perintö elää nykyajassa, länsimaisessa kulttuurissa, niin onko sinulla antaa vinkkejä siihen, mihin kannattaa kiinnittää huomiota uutisfeedejä ja sosiaalista mediaa seuratessa? Onko sinulla antaa tärppejä, missä antiikkiin voi törmätä?

SS: Näitähän tulee silloin tällöin. Välillä on ihan suoraa vertailua ja puhutaan Rooman valtakunnasta. Esimerkiksi Rooman valtakunnan tuho on varsin suosittu viittauskohde. Sieltä monesti ammennetaan poliittista taustatukea omille aatteille. Nähdään, että Rooman valtakunta on tuhoutunut jostain syystä, nyt se sama tuho on edessä taas ja se pitäisi välttää. Tällaista vertailua tehdään aika ajoin, ja sitten me antiikin tutkijat huudetaan, että ei se ole näin, vaan se on pitempi ja monimutkaisempi prosessi, johon liittyy monenlaisia asioita. Välillä voi olla ihan suoriakin viittauksia. Muutama viikko sitten sosiaalisessa mediassa politiikan tutkija Johanna Vuorelma taisi viitata Rooman valtakuntaan ja viittasi samalla toiseen politiikan tutkijaan Markku Jokisipilään. Kummatkin puhuivat roomalaisesta tavasta, jossa orja kuiskii triumfaattorin korvaan ja muistuttaa tämän inhimillisyydestä ja ihmisyydestä. He viittasivat tässä meidän suosittuihin johtajiin. Jokisipilä varoitti Sanna Marinia, että suosio saattaa olla lyhytaikaista. Vuorelma taas otti Sauli Niinistön esimerkiksi. Niinistölle ei ole tällaista kuitenkaan sanottu. Suorien viittausten lisäksi on hyvin paljon piilossa olevia viittauksia, jotka ovat niin tyypillisiä, että niistä ei enää edes vedetä yhteyksiä Roomaan. Ne kuitenkin ovat alkujaan Roomasta. Nämä viittaukset liittyvät monesti retoriikkaan ja vaatimuksiin valtiomiehiltä. Tästä löytyy suomalainen esimerkki muutaman kuukauden takaa. Kun Matti Vanhasesta tuli valtiovaranministeri, niin hän esitti siinä, että ottaa tehtävän vastaan velvollisuudesta. Hän siis esitti, ettei kyse ei ole ollenkaan vallanhimosta vaan tämä on hänelle velvollisuus, joka hänen pitää hoitaa.

EP: Kansan palvelija.

SS: Kyllä, juuri näin. Tämähän on hyvin tyypillinen Rooman tasavallan valtiomiehen suhtautumistapa, joka voidaan yhdistää esimerkiksi Cincinnatukseen. Cincinnatus vaikutti Rooman tasavallan alkuvuosina. Häntä kuvataan mahdollisimman vallanhimottomana hahmona. Kuuluisin tarina kertoo siitä, kun hän on omalla pellollaan töissä. Rooma on joutunut hätään, ja on valittu diktaattori kuuden kuukauden poikkeusvirkaan, jossa yksi ihminen saa yksinvaltiuden lähestulkoon. Cincinnatus on valittu tähän tehtävään. Häntä tullaan hakemaan, ja hän jättää kuokkansa siihen paikkaan ja lähtee hoitamaan tehtävää. Hän hoitaa homman ennen kuuden kuukauden määräajan päättymistä ja palauttaa sitten vallan. Cincinnatusta ei siis kiinnostanut pitää valtaa yhtään. Sama suhtautumistapa näkyy Vanhasen retoriikassa ja usein suomalaisessa ja monessa muussakin politiikassa. Siinä mielessä Trump on poikkeus, sillä hän ei piilottele vallanhimoaan, vaan päinvastoin näyttää sen avoimesti.

EP: Eli aika paljon näitä vaikutteita on poliittisessa kulttuurissa sekä retoriikan että visuaalisen maailman tasolla, joita ei edes välttämättä huomaa, jos niitä ei erikseen pysähdy ajattelemaan.

SS: Ne ovat mukana niin vahvasti, ettei helposti korostu kyseessä olevan antiikin vaikutus. Pitää ehkä olla innostunut antiikista, jotta huomaa, että samat asiat ovat jo antiikin perua ja sieltä ne ovat tulleet monen mutkan kautta. Jos mietitään tasavaltalaisuutta ja sen kehittymistä, niin monet vaikuttajat ovat osallistuneet siihen keskusteluun, kuten Macchiavellit ja Montesquieut ja niin eteenpäin. Siinä on monta tasoa eikä suoraa

yhteyttä antiikkiin ole helppo aina havaita. Kaikki ajattelijat ovat kuitenkin aina pohjanneet johonkin, usein lukeneet roomalaisia auktoriteetteja ja rakentaneet sille pohjalle omaa valtiofilosofiaansa.

[musiikkia]

EP: Palataan vielä hetkeksi mielessämme sinne Roomaan. Kysyn vielä sinun suhteestasi Roomaan. Mikä on sinun lempipaikkasi, jonne olet kaivannut Roomassa?

SS: Tämä on myös vaikea kysymys. Paikkoja olisi monia, mutta ehkä on pakko sanoa Stadio Olimpico ja mahdollisimman keltapunaisena mielellään.

EP: Sinne sitten, kun Roomaan taas pääsee.

SS: Kyllä.

EP: Onko paikkoja, joissa aina käyt Roomassa?

SS: Pysin käymään kahdessa kuuluisassa kahvilassa, Tazza d'Orossa ja Sant'Eustachiossa. Olen itse Tazza d'Oron kannattaja, mutta voi siellä Eustacchiossakin käydä.

EP: Minäkin olen Tazza d'Oron kannattaja.

SS: Ne on tietysti sellaisia, jos aika riittää. Sitten Forum Romanum on tietenkin suosikki, vaikka sinne ei enää pääse kävelemään ilman lippua. Se on vähän tästä syystä jäänyt, mutta aiemmin iltakävely siellä oli kyllä toistuva perinne.

EP: Entä kerro joku tarkkaan varjeltu salaisuus Roomasta, vai oliko se juuri nuo kaksi mainitsemaasi kahvilaa?

SS: Yleisesti ajatellen tarkkaan varjeltu salaisuus Roomasta on, että sinne kannattaisi matkustaa tammikuussa. Riskinä silloin on, että rankkasateet pilaavat matkan, mutta muuten ajankohta on virkistävä, kun turistit puuttuvat. Kesä voi olla uuvuttava turisteille ja myös roomalaisille. Talvella tuntuu, että energiaa on taas kerätty, ja ruoka ja kahvikin ovat parempia. Tämä on ehkä väärä mielikuva, mutta suosittelen kuitenkin käymään Roomassa talvella, ei siis edes keväällä ja syksyllä.

EP: Olen samaa mieltä. Silloin saa myös enemmän nauttia siitä ruuasta, kahvista ja ilmapiiristä. Palataan kuitenkin Villa Lanteen vielä hetkeksi, merkittäviin kohtaamisiin ja keskusteluihin Parlatorio-huoneessa ja keittiön pöydän ääressä. Mikä on sinun oma Rooman bravuuri, mitä laittaisit ruuaksi jos kokoontuisimme kaveriporukalla syömään yhdessä?

SS: Yleensä Roomassa ostan savustettuja kinkkukuutiota kahden pakkauksessa, ja teen amatricianan ja carbonaran.

EP: Eli perusroomalaisia klassikkopasta-annoksia.

SS: Joo, ei tietenkään kasvisruokailijalle niin sopivia mutta sitten voisi tehdä myös caprese-salaatin tomaatista ja mozzarellasta, vaikka sitä aika usein tarjotaan kasvissyöjille.

EP: Mutta se on hyvää, koska ainekset ovat niin hyvät. Toivotaan, että pian päästään yhdessä Villa Lanteen keittiöpöydän ääreen keskustelemaan.

SS: Kiitos, oli kyllä mukavaa, ja sanottavaa ja asiaa tästä riittää vaikka kuinka paljon.

EP: Kuuntelit Suomen Rooman instituutin Parlatorio-podcastia, ja toivottavasti kuuntelet uudelleenkin. Se löytyy Spotifysta ja yleisimmistä podcast-palveluista.